

ANKA KRIZMANIĆ: SLIKANA KRONIKA IZ JURJEVSKE ULICE

»Moja mala soba je bila kao krietka, ali možeš si zamisliti jedan prozor s kojeg se vidi do Posavine.«

Baš poput kakve sretne ptice oslobođene svih zemaljskih okova, opisala je tim riječima slikarica Anka Krizmanić (1896.–1987.) svoju sobu u Jurjevskoj ulici broj 37. U tom je malenom prostoru (gdje će je posjećivati pjesnik A. B. Šimić), imala atelier u kojemu će tijekom dvadesetih godina stvoriti impresivan ciklus crteža posvećenih Zagrebu. Bez sumnje je prozor u Jurjevskoj 37 pružio njezinu usamljenom oku nenadmašan izvor vizualnog užitka iz kojeg će nastati dojmive impresije jurjevskih pejzaža, puteljaka i kuća.

Crtni brzim, energičnim potezima, ti radovi čine jednostavne i prisne studije svakodnevice, onog intimnog 'svijeta u malom', što nam na kraju života bez ikakve sumnje ostaje jedino utočište.

Upravo će taj slabo poznati segment njezina bogata umjetničkog opusa, javnost moći upoznati na reprezentativnoj izložbi Muzeja grada Zagreba, što se svečano otvara u nedjelju, 9. travnja, u 12 sati, pod medijskim pokroviteljstvom dnevnika »Vjesnik«. Pedeset crteža litokredom, dva pastela i jedan drvorez iz mape »Zagreb« posredstvom dr. Ivanke Reberski otkupljeni su za MGZ 1984. godine.

U posjetama ostarjeloj i usamljenoj slikarici kojoj je 1983. godine umrla sestra Jelka, te je žudjela za prijateljstvom i razgovorom, tih su godina dolazili i dr. Josip Kovačić, neumorni spašavatelj djela hrvatskih slikarica kao i muzejska savjetnica Željka Kolveshi, autorica izložbe i kataloga u MGZ-u.

Anka Krizmanić bez sumnje je među onim stvaralačkim osobnostima, bez kojih bi hrvatska umjetnost 20. stoljeća bila nedostajna i siromašna. A da njezino raskošno djelo ne potone u zaborav, pobrinulo se dvoje već spomenutih stručnjaka.

Upravo je dr. Kovačić prvi 1985. godine organizirao izložbu radova Anke Krizmanić u Galeriji Društvenog doma »Trešnjevka« kojom je otpočela sustavna valorizacija njezina djela koju će znanstvenom akribijom i velikim scem načiniti dr. Ivanka Reberski, ravnateljica Instituta za povijest umjetnosti. Ne samo da je 1986. godine dr. Reberski priredila retrospektivnu izložbu u Umjetničkom paviljonu, već je 1993. objavljena i njezina izvrsna kritička monografija »Anka Krizmanić«, neophodna za proučavanje djela te velike slikarice.

Željka Kolveshi sada nam razotkriva manje poznate, ali jednako zanimljive crtačke »rukavce« slikaričina stvaralaštva, te rekonstruira urabanu sliku i društveni milje Jurjevske ulice iz minulog vremena. Izložba je koncipirana tako da u svom fokusu predstavi jedno lice identiteta Zagreba 20-ih godina ovog stoljeća, odnosno likovno djelo kojega šire značenje nadilazi čistu umjetnost i pripada kulturnoj povijesti grada. Posebna zanimljivost izložbe bit će postav arhitekta Željka Kovačića. Na prekrasnom baroknom tavanu MGZ-a, intimne crtačke zapise Anke Krizmanić arhitekt Kovačić je djelomično prekrpio pregradnim mrežama koje oblikuju »krietke za crteže«.

Da bi se što vjerodostojnije prikazala povijest Jurjevske, crteže prate i kratke priče o stanovnicima te stare zagrebačke ulice kao i originalne fotografije jurjevskih kuća. Prijemnom suvremene kompjuterske tehnologije – 3 D crteža, svaki će posjetitelj na ekranu moći kreirati iluziju kretanja Jurjevskom ulicom te pratiti poglede koji su zabilježili različitosti u urbanom krajolik.

Osim toga će posjetiocima biti ponudena virtualna izložba u okviru informacijskog deska u prijemnom prostoru muzeja. Izložbu će obogatiti i dokumentarni film »Hrvatska slikarica Anka Krizmanić 1896.–1987.« redateljica Marijana Arhanci, snimljen za obrazovni program HTV-a 1996. godine, po scenariju dr. Ivanke Reberski, te filmski prilog Eve Postružnik što je pratio retrospektivnu izložbu u Umjetničkom paviljonu.

Izložba je, stoga, ne samo raskošan, već i poetičan put kroz stvaralaštvo Anke Krizmanić, ali i vjerodostojno svjedočanstvo o gradu u kojemu je provela najveći dio svoga života. Školovana grafičarka, uz mapu »Zagreb«, načinila je tijekom života i mape crteža »Plitvice«, »Samobor«, »Dubrovnik«, »Sarajevo«, »Mapa familije«, »Mamina mapa«, »Jelkina mapa«, »Dragecova mapa«, »Ljubavnici«, »Mapa karikatura«, »Dorina mapa« i »Jankova mapa«. Većina tih mapa je ostala na crtežima. Jedinu grafičku mape koje je za života uspjela objavi-

Muzej grada Zagreba / Na izložbi Anke Krizmanić što se otvara u nedjelju, 9. travnja, u 12 sati prvi put će biti izloženi crteži iz mape »Zagreb« / Intrigantnu izložbu osmislila Željka Kolveshi, muzejska savjetnica MGZ-a / Izložbu prati i virtualni prikaz na CD i 3D kompjutorska vizualizacija Jurjevske ulice / Atraktivan likovni postav potpisuje arhitekt Željko Kovačić / Vjesnik – medijski pokrovitelj izložbe

Ne samo vrhunska slikarica, već i iznimno lijepa žena: Anka Krizmanić, oko 1918.: snimio Drago Paulić, budući suprug

Stare čari Zagreba: »Kod kapelice u Jurjevskoj ulici«, litokreda, 1923.

U vrtu Jurjevske 37: Majka i sestra Anke Krizmanić (obje imenom Jelka), Anka Žigrović Petočka i Anka Krizmanić (zadnja desno)

Simbol grada: »Zagrebačka katedrala«, litokreda, 1921.

Sjećanja na nestale ljepote grada: »Veliki kesten u Jurjevskoj ulici«, litokreda, 1921.

Ljubav prema gradu: »Pejzaž iz okolice Zagreba«, litokreda, 1919.

Nezaboravan pogled: »Jurjevsko šetaliste«, litokreda, 1921.

Ankin mali autoportret iz 1917. i prozor koji dominira njezinom sobom. Naslov »Zagreb« zapisala je litokredom tek na jednom od 50 crteža koji je nastao kao »Pogled s Jurjevske prema katedrali«.

»Pogledi daleki« obuhvaćaju »zahvalni krajolik sjeverno nad gradom pun blagih brežuljaka i udolina«. U tom je tematskom podciklusu crtala »Sljeme«, »Gračane pod Zagrebačkom gorom«, »Obronak kod vile Weiss«.

Upravo ti gradski pejzaži, tvrdi Željka Kolveshi, zahvaljujući Anki, ušli su u likovni tematski ciklus Zagreba. Za razliku od mnogih drugih, ona je zamijenila mjesto i motiv. Uvrješeni su bili, naime, pogledi na grad s istoka na zapad i sjeverozapad koji bi obuhvatili povijesni luk oboda Gornjega grada. Iz Jurjevske

ulice, Anka je mogla stvoriti potpuno nove likovne prizore. »Portreti iz prirode« impresije su neposrednog slikaričinog okruženja. »Večer«, »Sumrak«, »Smrke na Jakačinovoj livadi« crtani su preciznom rukom što bilježi atmosfere mijene i ugodaje. To se posebice vidi u djelima »Oblak nad Sljemenom« i »Pejzaž iz okolice Zagreba«. Najmonumentalniji portret iz prirode impresivni je »Veliki kesten u Jurjevskoj ulici« u dvije varijante iz 1921. godine. Veliko zavjerno nebo, zadivljujući je spomenik sjećanja na Jurjevsku ulicu. Fascinantan je i crtež pastelom stabla dunje u vrtu Lubijski, »zlatne krošnje, pune žutih, zrelih plodova«.

U skladu s potrebom da crta »nerepresentativno« lice grada, u posljednjem je podtematskom ciklusu »Motivi urbanog sadržaja« koristila motive predgrađa »zbir malih, ali skladno komponiranih objekata u Novoj Vesi, na raskrižju Zvijezda, Kožarskoj ulici, Zvonaričkoj ulici«. I kada direktno gleda na brijeg Salatu, ističe Željka Kolveshi, u podnožju crta kućice Nove vesi, koja na drugim crtežima postaje glavni motiv naslovljen »Predgrađe«. Između svih 50 crteža, atribut urbani s najvećim pravom nosi »Pogled na Novu Ves s Jurjevske ulice«. U tom je djelu »uhvatila gustoču i nabijenost dijela grada u kojem je »barokni urbanizam i graditeljsko naslijeđe velikih dimenzija pomiješano s kućama gotovo seljačkog karaktera, malih prizemnica pokrivenih šindrom«. Osim toga ju je privlačila zavojitost i zavijanje Kožarske ulice koju je usmjerio tok potoka Medveščaka, radi kojeg je bilo podignuto veliko zdanje Tvornice kože.

»Mapu 'Zagreb' je Anka jako voljela«, istaknuo je Željki Kolveshi dr. Josip Kovačić. U početku su njezini crteži bili zamišljeni kao predložak za grafičku mapu. Kako je vrijeme prolazilo, a izgledi za objavu mape bivali sve manji, osnovnoj jezgri Anka Krizmanić kasnije je pridodala i crteže s motivima iz Hrvatskog zagorja, ne bi li dostigla broj od 50 radova. Da je Anka Krizmanić uspjela izdati svoju mapu crteža »Zagreb« kao litografsku mapu, ističe Željka Kolveshi, znameniti album »Park Jurjaves« posvećen Zagrebu Ivana Zachea dobio bi dostojnog nasljednika. »Da je uspjela u svojim namjerama, punokrvena grafičarka modernističkih impresija bila bi u dvadesetom godinama en vogue na hrvatskoj grafičkoj sceni«, zaključila je autorica ove intrigantne izložbe.